

Іванна ЧЕШНЕВСЬКА

аспірант,

Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

Науковий керівник: **Рудик В.К.**

д-р екон. наук, доцент, завідувач кафедри фінансів, банківської
справи, страхування та електронних платіжних систем,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

РОЛЬ ВІТЧИЗНЯНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Проведення пенсійної реформи для створення ефективної пенсійної моделі завжди супроводжується розробкою відповідної законодавчої бази. В Україні реформування національної пенсійної системи розпочалося більше ніж чверть століття тому. Реформа була породжена усвідомленням неадекватності та нестійкості існуючої державної пенсійної системи. Дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців, експертів у пенсійній сфері показали необхідність зміни пенсійної системи відповідно до нових умов, що склалися у суспільстві.

Одним із перших законодавчих документів, який засвідчив початок реформування вітчизняної пенсійної системи став Указ Президента України від 13 квітня 1998 р. «Про основні напрями реформування пенсійного забезпечення в Україні» [1]. У ньому було визначено основні цілі пенсійної реформи, в тому числі запровадження багаторівневої пенсійної системи. 4 травня

1998 р. був підписаний черговий Указ Президента, відповідно до якого уряд повинен був запровадити персоніфікований облік відомостей у системі обов'язкового державного пенсійного страхування (солідарної пенсійної системи або 1-го рівня).

Після численних дискусій, консультацій, конференцій, семінарів та закордонних навчальних поїздок до десятка країн, було підготовлено проекти законів про реформування пенсійної системи. 9 липня 2003 року Верховна Рада України прийняла два основні закони про пенсійну реформу: Закон «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» і Закон «Про недержавне пенсійне забезпечення» [2; 3].

З того часу до обох законів вносились численні значні та незначні зміни. Пенсійні виплати в солідарній пенсійній системі декілька разів спонтанно збільшували, а ставки внесків коригували. Найважливіші параметричні зміни в солідарній системі були зроблені в липні 2011 р. [4]:

- підвищений пенсійний вік для жінок від 55 до 60 років (на 6 місяців щороку протягом 2011-2021 рр.);
- підвищено критерії набуття права на пенсії державним службовцям (у тому числі підвищений пенсійний вік для чоловіків держслужбовців до 62 років);
- збільшено страховий стаж для отримання повної пенсії за віком – від 25 до 35 років для чоловіків та від 20 до 30 років для жінок і встановлено максимальний розмір пенсії: 10 прожиткових мінімумів для непрацездатних громадян.

У 2015 р. були прийняті законодавчі зміни, в результаті яких було різко зменшено розмір єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування з 40% до лише 22% (в тому числі розмір внеску на пенсійне страхування з

35,2% до 17,3% у 2016 р.). Ідея полягала в тому, що зменшення вартості пенсійного страхування для роботодавців стимулюватиме вихід підприємств з тіньової економіки, покращить дотримання ними податкового законодавства та збільшить внески до Пенсійного фонду України. Проте, цього не сталося. Надходження до ПФУ різко скоротилися і, як наслідок, трансферти з державного бюджету досягли приголомшливих 143 млрд. грн. у 2016 р. (6,1% ВВП) та 133 млрд. грн. у 2017 р. (4,5% ВВП) [5].

З жовтня 2017 р. Верховна Рада України схвалила важливий закон щодо реформування фінансово нестабільної солідарної пенсійної системи, розроблений Кабінетом Міністрів України [6]. Цим законом було збільшено розміри пенсій, що виплачуються з солідарної системи приблизно для 6 мільйонів осіб, а також запроваджено суттєві зміни у функціонуванні солідарної пенсійної системи. Зокрема, було запроваджено такі зміни:

(1) встановлено гнучкий «коридор» пенсійного віку (60/63/65 років), який ув'язує тривалість страхового стажу з датою виходу громадян на пенсію;

(2) знижено коефіцієнт страхового стажу (величину оцінки одного року страхового стажу) з 1,35% до 1,00%, починаючи з 2018 року;

(3) впроваджено з 2021 р. індексацію минулих заробітків («валоризацію») шляхом перерахунку показника середньої заробітної плати, з якої сплачуються страхові внески ;

(4) скасовано обмеження розміру пенсійних виплат працюючим пенсіонерам;

(5) з січня 2019 р. заплановано до впровадження загальнообов'язкову накопичувальну систему (2-го рівня або

накопичувальну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування).

Згідно з новим Законом, вік виходу на пенсію у 60 років залишається незмінним для чоловіків, які мають 35 років страхового стажу, та жінок, які мають 30 років страхового стажу. Закон також сприятиме стабілізації дефіциту солідарної пенсійної системи, що виник через брак фінансування за рахунок страхових внесків. Адже з 16 млн. зайнятих страхові внески сплачують лише 10,5 мільйонів осіб (ще за 1,5 млн. осіб внески сплачує держава), внаслідок чого коефіцієнт демографічного навантаження (відношення числа платників внесків до числа пенсіонерів) сягнув 1:1.

Вітчизняні науковці разом із експертами міжнародних фінансових організацій продовжують роботу над формуванням правового поля щодо запровадження обов'язкового накопичувального пенсійного страхування. До Верховної Ради України на протязі останніх років були внесені різні варіанти законопроектів по цьому питанню і серед фахівців продовжуються вестися дискусії по його вирішенню.

Проведені дослідження показують, що розробка і формування юридичної бази у пенсійній сфері відіграє важливу роль у створенні ефективної вітчизняної пенсійної системи. Вітчизняне пенсійне законодавство дозволяє регулювати фінансові відносини між основними суб'єктами всіх трьох її рівнів і здійснювати оперативне і стратегічне управління у пенсійній сфері.

Перелік використаних джерел

1. Указ Президента України від 13 квітня 1998 р. «Про основні напрями реформування пенсійного забезпечення в Україні». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/291/98>.

2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9.07.2003 р. №1058-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

3. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» №1057-IV//ВВР від 9.07.2003 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

4. Закон України №3668-VI «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8.07.2011 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

5. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. URL: <http://www.pfu.gov.ua/>.

6. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» від 3 жовтня 2017 р. №6614-VII. URL: <http://www.rada.gov.ua>.